

**У спеціалізовану вчену раду Д 11.170.02
в Інституті економіко-правових досліджень
Національної академії наук України
01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.**

**ВІДГУК
офіційного опонента**

**доктора юридичних наук, професора Подцерковного Олега Петровича
на дисертаційну роботу Коверзнева Вадима Олександровича за темою
«Господарсько-правове забезпечення кооперації в Україні», подану на здобуття
наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 –
господарське право, господарсько-процесуальне право**

Актуальність теми роботи.

Розвиток господарських правовідносин сьогодні потребує ефективних економіко-правових рішень, що враховує найкращий світовий досвід створення сприятливих умов ведення бізнесу та вітчизняні соціально-психологічні, ментальні та інвестиційні реалії, у тому числі оцінені із погляду накопиченого досвіду спільних форм господарювання. Кооперація у різні періоди історичного розвитку сприяла залученню найменш забезпечених учасників інвестиційних відносин у виробничі процеси, успішно використовується в розвинутих країнах, але поступово втрачає позиції у співвідношенні різних організаційно-правових форм господарювання в Україні. Такий стан превалювання організаційно-правових форм господарювання, розрахованих на гегемонію одних власників перед іншими є певним чином неприродним, зменшує можливості суб'єктів інвестиційних процесів та значною мірою недооцінює колективні форми господарювання, де за суттю узгоджуються різноспрямовані інтереси та створюється можливість для досягнення балансу інтересів колективу та особистості.

Першочерговими функціями кооперативів називають, серед іншого: зростання захищеності малозабезпечених верств населення, працівників та дрібних виробників; підтримка малого підприємництва; зміцнення демократії та розвиток громадянського суспільства; підвищення освітнього та культурного рівня населення; боротьба із бідністю тощо. Дослідники сутності кооперативів, зокрема сільськогосподарських, вказують, що «враховуючи складність сільськогосподарського виробництва, приватні товаровиробники не можуть одночасно приділяти увагу і виробництву, і комерційній діяльності, пошуку й придбанню ресурсів та послуг за прийнятними цінами». Саме тому кооперативи є тим оптимальним інструментом, який може задовольнити інтереси своїх членів у різних сферах діяльності. Водночас, не дивлячись на актуальні цілі кооперативів та їх спрямованість на вирішення багатьох національних проблем, кооперативний рух не знаходить свого належного розвитку в сучасних українських реаліях. Це можна пов'язати із недосконалістю нормативно-правовою бази, що регулює діяльність кооперативів, незначну увагу дослідників та викладачів права до позитивних рис цієї організаційно-правової форми господарювання. Саме тому дослідження особливостей правового статусу кооперативів, вивчення основної проблематики їх

господарської діяльності та розроблення напрямів розвитку кооперативного руху представляє великий науковий та практичний інтерес, та свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження.

Додатково про практичну та наукову актуальність докторської дисертації свідчить її взаємозв'язок із планами науково-дослідних робіт Інституту економіко-правових досліджень НАН України за темою «Модернізація господарського законодавства як передумова сталого розвитку України» (реєстраційний номер 0117U002308), в якій дисертант брав участь як співвиконавець і в межах якої досліджено господарсько-правове забезпечення кооперації в Україні, виявлено проблеми правотворчості та правозастосування в цій сфері та запропоновано шляхи їх вирішення.

Новизна результатів наукового дослідження

Новизна наукових положень дисертаційного дослідження В.О. Коверзнева полягає в тому, що це перше, фундаментальне, комплексне господарсько-правове дослідження статусу кооперативів в Україні, яке містить низку обґрунтованих теоретичних і практичних висновків щодо сучасної моделі кооперації як ефективної форми господарювання.

Визначальним для цієї дисертаційної роботи є те, що автор дисертації спромігся істотно поглибити вчення про правове регулювання статусу кооперативів та загалом кооперативних відносини як цілісної системи правових засобів та розкрити особливості прав та обов'язків учасників кооперативних відносин.

В основі дисертаційної роботи лежить авторська концепція правового статусу кооперативів в Україні, в якій визначено основні перспективні напрями регулювання, спрямовані на підтримання правового порядку у сфері їх господарської діяльності, реалізацію завдань економіко-правових реформ та забезпечення ефективного залучення широких верств населення в господарські відносини через інститути кооперації.

В цілому, характеризуючи проведене дослідження, слід вказати про його ґрунтовний, логічний та комплексний характер. Робота містить нові положення для науки господарського права, вирішує ряд актуальних питань діяльності кооперативів, містить багато слушних та актуальних пропозицій щодо вдосконалення сучасного законодавства.

Так, в дисертації доведена актуальність кооперативів в умовах сьогодення. Детально розглянуто історичні аспекти становлення кооперативного руху в Україні та світі, що дало змогу авторові глибше зрозуміти проблематику сучасних кооперативів, правильно визначити тенденції розвитку цих суб'єктів господарювання. Ґрунтовно розглянуто юридичну сутність кооперації, зроблено висновок про існування корпоративного права як підгалузі права господарського, запропоновано структуру кооперативного права, з якою в цілому можна погодитися.

Авторові вдалося доволі детально та цілісно проаналізувати основні етапи становлення кооперації, досліджено законодавчі акти, що регулювали діяльність кооперативів на території України в історичному минулому. Вірним є висновок про необхідність створення дієвих заходів підтримки кооперативів, висловлено слушний висновок про бланкетний характер положень Закону України «Про розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», що не дозволяє належним чином реалізовувати передбачені в Законі заходи підтримки кооперації. Новими з наукової точки зору є підходи автора до класифікації норм кооперативного права. Позитивно слід оцінити розгляд філософських спектрів кооперативного права, оскільки діяльність кооперативних організацій будується на засадах довіри, особистої участі членів кооперативу в його діяльності, тому морально-етична сторона відіграє велике значення у належному функціонуванні кооперативів.

В другому розділі, розглядаючи статус кооперативів як суб'єктів господарювання, вірно окреслено основні функції кооперативів, підкреслено соціальну спрямованість кооперативної діяльності. Автором доречно вказано на перспективи та важливість для України розвитку сільськогосподарських кооперативів, детально проаналізовано сутність та завдання об'єднання кооперативів. Комплексно досліджено сутність принципів діяльності кооперативів. Цікавим та корисним виглядає дослідження правового статусу МКА, як міжнародної структури, яка об'єднує кооперативи по всьому світу, надаючи їм всебічну підтримку, в тому числі шляхом розроблення основних векторів розвитку кооперативного руху в світі.

Третій розділ розкриває основні елементи правосуб'єктності кооперативних організацій. На початку розділу цілком логічно детальну увагу приділено науковим теоріям правосуб'єктності. Зроблено вірний висновок про те, що «...правосуб'єктність кооперативної організації не може обмежуватися лише господарською правосуб'єктністю. Оскільки будь-яка кооперативна організація є учасником не лише господарських, але й широкого спектра інших правовідносин, які не носять господарського характеру, зокрема трудові відносини, відносини, засновані на владному підпорядкуванні (адміністративні) тощо». Доволі повно розкрито зміст категорії «господарська компетенція» кооперативних організацій, проаналізовано сутність поняття «юридична особа», досліджено особливості «колективних прав». Позитивно слід оцінити пропозиції автора щодо доповнення законодавства нормами, які б детально регламентували порядок припинення кредитних спілок. Деталізація в законодавстві положень щодо членства в кооперативі, запропонована в роботі, також, як видається, покращить рівень правового регулювання кооперативів в Україні. Наведено слушні пропозиції щодо вдосконалення структури управління кооперативом. Доволі комплексно розглянуто основні види правовідносин, що складаються у кооперативі. Слід повністю погодитися із висновком автора щодо перспективності державно-кооперативного партнерства в сфері обслуговування приватного житлового фонду багатоквартирних житлових будинків.

У четвертому розділі розкриваються правові засади реалізації кооперативними організаціями господарської компетенції, що передбачає низку висновків щодо проблематики правового регулювання господарської діяльності кооперативних організацій та можливих шляхів її подолання; критеріїв визначення юрисдикції адміністративних і господарських судів; порядку вирішенні кооперативних спорів; перспектив удосконалення кооперативного законодавства.

Серед найбільш значимих елементів новизни роботи можна відмітити наступні:

1. Обґрунтування підгалузевого характеру кооперативного права у структурі господарського права із конкретизації предмету, інститутів відповідної підгалузі, принципів, специфічних джерел регулювання тощо (с. 53-70, 87-136 тощо).

Такий підхід вигідно відрізняється від окремих пропозицій виділення кооперативного права як самостійної галузі права, позаяк ґрунтується на галузевій методології (господарсько-правовій), яка не вироблена для кооперативного права, включаючи методи регулювання, засади державної економічної політики, правові джерела, особливе правове мислення, форми відповідальності тощо. Тим паче, підхід до кооперативного права як підгалузі господарського дозволяє досліджувати кооперативні правовідносини у взаємозв'язку із господарськими правовідносинами, а не відірвано від них. Це сприяє гармонізації правових досліджень та відображає системну засаду вдосконалення законодавства.

Не випадково, пропозиції дисертанта щодо виділення: 1) відносин, пов'язаних зі створенням кооперативної організації; 2) відносин членства в кооперативній організації та управління нею; 3) внутрішньо-кооперативних відносин власності; 4) відносин, пов'язаних з відповідальністю членів кооперативної організації; 5) відносин, що виникають між кооперативними організаціями; 6) відносин, пов'язаних з припиненням кооперативної організації, – повторюють структуру інших господарських відносин, пов'язаних із організацією господарської діяльності.

2. Пропозиції виділення у структурі кооперативного права наступних інститутів: 1) інститут кооперативних організацій; 2) інститут кооперативних об'єднань; 3) інститут членства в кооперативних організаціях; 4) інститут управління кооперативними організаціями; 5) інститут правового режиму майна кооперативних організацій; 6) інститут розподілу доходів кооперативних організацій; 7) інститут відповідальності членів кооперативних організацій і самих цих організацій; 8) інститут припинення діяльності кооперативних організацій. Дійсно, підгалузь права може бути виділена лише за наявності змістовних правових інститутів, які характеризуються особливістю регулятивних механізмів (с. 31, 57, 65, 137 тощо). Так само можна вівати виділення кооперативних принципів (с. 187-209).

3. Обґрунтування саморегулювальної функції кооперативних організацій, що базується на поєднанні інтересів окремих кооперативних організацій та їхніх членів з публічними інтересами держави та територіальної громади і проявляється в здатності кооперативних організацій усіх рівнів самостійно вирішувати основні

завдання господарської діяльності в межах, встановлених законодавством (с. 32, 154 тощо).

4. Обґрунтовано положення про доцільність нормативного закріплення нової правової конструкції – «державно-кооперативне партнерство», яким слід вважати тривале (від 5 років) співробітництво кооперативних організацій з органами державної влади і органами місцевого самоврядування, що базується на договорі і спрямоване на реалізацію спільних соціально-економічних проектів з метою задоволення суспільних інтересів, з одного боку, а також інтересів кооперативної організації – з іншого боку.

У цьому контексті не можна не погодитися із автором, що відносини держави з кооперативними організаціями слід розглядати як у приватній, так і в публічній площинах, в зв'язку з чим введена Законом правова конструкція «державно-приватне партнерство» не в повній мірі охоплює відносини, що виникають між цими суб'єктами (с. 333)

5. Конкретизації дискреційних повноважень кооперативних об'єднань у сфері саморегульованої діяльності шляхом нормативного закріплення положення про те, що кооперативні об'єднання як саморегульовані організації мають право: здійснювати методичне забезпечення діяльності своїх членів; забезпечувати професійну підготовку та перепідготовку фахівців, що працюють в кооперативних організаціях; розробляти і впроваджувати правила поведінки членів кооперативних організацій; здійснювати інші функції відповідно до їх статуту.

Автор ґрунтовано пояснює, у порівнянні із саморегульованими функціями кредитних спілок, що статтею 30 Закону «Про кооперацію» недостатньо врегульовано дискреційні повноваження кооперативних об'єднань у сфері саморегульованої діяльності, що на практиці призводить до зловживань з боку останніх і в окремих випадках спонукає кооперативи до виходу зі складу кооперативних об'єднань (с. 152-154).

6. Обґрунтування підвищення ролі трудових колективів у вирішенні питань господарської діяльності кооперативних організацій у тому числі пропозицією встановлення правової норми про участь трудового колективу, що складається з найманих працівників, в обговоренні та прийнятті органами управління кооперативної організації рішень із соціально-економічних питань, що стосуються її діяльності (с. 33, 129 тощо).

7. Пропозиції щодо порядку створення кооперативних організацій закріпленням, що: 1) засновниками обслуговуючого кооперативу можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, а також юридичні особи, зареєстровані в Україні; 2) засновниками виробничого сільськогосподарського кооперативу можуть бути лише фізичні особи, незалежно від їх громадянства (с. 234, 239 тощо).

В останньому випадку, зокрема, сьогодні існує невизначеність, яка спотворює призначення кооперативу як такого, створює можливості для зловживання правами члену й утворює диспропорцію у розподілі прибутку, паїв тощо.

8. Періодизація історії становлення та розвитку кооперації в Україні з виявленням притаманних на кожному етапі особливостей розвитку

кооперативного законодавства та аргументуванням об'єктивно існуючої потреби у систематизації норм кооперативного права шляхом їх інкорпорації до змісту ГК України (с. 71-87 тощо).

Саме у цих положеннях обґрунтовано важливі висновки про те, що особливість кооперативів полягає в тому, що отриманий ними прибуток в основному отримує той, хто там працює; кооперативи створюють робочі місця, самостійно вирішують соціальні проблеми не тільки своїх членів і найманих працівників, а й місцевої територіальної громади, чим зменшують тиск на місцеві і державний бюджети. Цей аспект соціальної економіки повинен зумовлювати інтерес демократичної, правової держави до вироблення стратегії й тактики підтримки національного кооперативного руху

9. Обґрунтування стадій механізму правового регулювання відносин кооперації з виділенням наступних: 1) стадії правової регламентації кооперативних відносин; 2) стадії виникнення прав і обов'язків у суб'єктів кооперативних відносин; 3) стадії реалізації ними своїх прав і обов'язків; 4) стадії захисту порушених прав суб'єктів кооперативних відносин (у межах охоронних правовідносин) (с. 34 тощо).

11. Пропозицій щодо подальшої систематизації кооперативного законодавства України з обґрунтуванням пропозиції про пріоритетність інкорпорації спеціальних законодавчих актів у сфері правового регулювання кооперації до ГК України шляхом виділення у межах глави 10 параграфу 1 «Кооперація» (с. 349-353 тощо).

12. Виділення сучасних ознак кооперативних організацій шляхом виділення тих, що забезпечують їх кооперативну ідентичність, а саме: 1) господарську; 2) соціальну; 3) корпоративну; 4) статутну; 5) членську; 6) майнову; 7) системну; 8) структурну (с. 35, 147-148 тощо);

13. Обґрунтування видової належності кооперативної власності з обґрунтуванням пропозиції про поширення на неї правового режиму публічної власності, що зумовлено особливим правовим режимом майна кооперативної організації та специфікою здійснення управління таким майном (35, 293 тощо).

Ці висновки у цілому кореспондують із пропозиціями, висловленими в підручнику Господарського права, підготовленому Одеськими господарниками про те, що кооператив є підприємством колективної власності, а сама колективна власність є об'єктивним явищем, позаяк існують в усіх відношеннях подібні форми державної та комунальної власності. По суті у таких висновках знайшло підтвердження думки про те, що у підприємствах колективної власності, на відміну від господарського товариства жодний з членів не має переваги в управлінні юридичною особою, незалежно від суми внеску у статутний капітал (пай).

14. Обґрунтування пропозиції про виділення групи внутрішнькооперативних інформаційно-координаційних відносин, які виникають між членами кооперативу як суб'єктами організаційно-господарських повноважень і органами управління і органами контролю кооперативної

організації та у межах яких реалізується дорадчо-інформативна і контрольнорозпорядчі функції (с. 314-321 тощо).

Позитивом роботи можна вважати системність аналізу дисертантом кооперативних правовідносин як такого, коли правовий статус відповідних учасників аналізується через призму стадій управлінської діяльності, ролі у господарській діяльності, особливостей різних видів кооперативів та окремих інститутів правового забезпечення їх діяльності.

Все це дозволяє зробити висновок про те, що дисертація В.О. Коверзнева підготовлена на високому теоретичному рівні, має значну наукову і практичну цінність. Автором сформульовані важливі положення, що складають методологічні засади оновлення й суттєвого поглиблення вчення про правовий статус кооперативів у господарському праві, та запропоновано цілу низку ґрунтовних пропозицій щодо вдосконалення законодавства у контексті піднятих у роботі питань.

Достовірність і обґрунтованість результатів дослідження

Обґрунтованість та достовірність положень і висновків дисертанта визначається тим, що вони є результатом ретельного вивчення і порівняння:

а) законодавчих та інших нормативно-правових актів низки країн ближнього та дальнього зарубіжжя, а також міжнародних документів (зокрема, рішення Європейського Суду з прав людини);

б) значного обсягу спеціальної наукової літератури, яка стосується предмету дослідження (список використаних джерел включає 472 найменування);

в) відповідних матеріалів судової практики (роз'яснення та листи Вищого господарського суду України, Верховного Суду України, судові акти (рішення, постанови, ухвали) місцевих господарських судів України, апеляційних господарських судів України, Вищого господарського суду України, Верховного Суду України, рішення Конституційного Суду України).

Обґрунтованість сформульованих автором висновків і пропозицій підтверджується також і фактом публікації робіт, присвячених темі дисертації. Результати дисертації представляють 1 особиста монографія; 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав; 2 статті у наукових фахових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз; 16 статей у наукових фахових виданнях України; 10 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій та 2 інших видання.

При цьому як публікації, так і автореферат дисертації з достатньою повнотою висвітлюють положення поданого на захист дослідження.

Дисертантом застосовані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, які використовуються в юридичній науці: історичний, діалектичний, системно-структурний, формально-логічний, логіко-юридичний, порівняльно-правовий.

Для роботи характерний логічний стиль викладення матеріалу, смислова завершеність, цілісність та зв'язаність.

Наукове та практичне значення дисертаційної роботи полягає в розробці сучасних підходів до розуміння вчення про господарсько-правовий статус кооперативів, у тому числі із виділенням особливостей реалізації відповідних прав та обов'язків, обґрунтуванні у консолідованому виді пропозицій щодо надання системного характеру комплексу правових норм, які регулюють відповідний порядок тощо.

Теоретичні висновки, запропоновані у дисертаційному дослідженні, можуть стати підґрунтям для подальших наукових досліджень у сфері правового закріплення правового статусу кооперативу.

Практичне значення положень і рекомендацій виконаного дослідження полягає в тому, що вони можуть бути застосовані у законотворчій діяльності щодо вдосконалення нормативно-правових актів, що регулюють особливості правового статусу кооперативів, а також у правозастосовній практиці, науковій та викладацькій діяльності.

Теоретичні висновки доведені до рівня конкретних практичних рекомендацій, сформульовані у вигляді статей із змінами та доповненнями до Господарського кодексу України, проекту Закону України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України з питань кооперації».

Матеріали дисертаційного дослідження також можуть бути використані у навчальному процесі при викладанні дисципліни «Господарське право», підготовці відповідних підручників, посібників та методичних рекомендацій.

Зауваження до роботи.

1. У роботі автор обґрунтовує, що особливий правовий режим неподільного (резервного – для кредитних спілок) фонду полягає у встановленні законодавчими актами обмежень правомочності власника щодо використання майна неподільного фонду і прямого обов'язку забезпечити його повне збереження навіть у разі ліквідації кооперативної організації;

У цьому разі, по-перше, викликають сумніви позитив від виділення категорії «повного збереження у разі ліквідації кооперативної організації» – це суперечить реальній природі суспільних економічних відносин, коли будь-яке майно не може бути збережене у разі ліквідації юридичної особи.

Посилання на статті 20-29 Закону «Про кооперацію» тут не виглядають переконливими, позаяк відповідні норми у силу їх конфіскаційно-дискримінаційного характеру по суті залишаються мертвими та де-факто не визначають правовий режим кооперативу. Адже ніхто не вкладатиме кошти у неподільний фонд, якщо згодом його не можна буде повернути у приватну власність у разі ліквідації кооперативу. Не кажучи вже про те, що відповідні положення не узгоджуються із іншими положеннями Господарського та Цивільного кодексу про ліквідацію юридичних осіб – суб'єктів господарювання.

У науковому аналізі ми маємо визнати, що неефективність норм про неподільний фонд кооперативу слугує на сьогодні одним із елементів непривабливості кооперативної організаційно-правової форми для ведення бізнесу.

По-друге, не досить коректно порівнювати неподільний та резервний фонди у контексті їх різного призначення та функцій.

2. Певна суперечність міститься у висновках дисертанта на с. 255 про те, що необхідно «поширити інститут асоційованого членства й на виробничі кооперативи, що дозволить залучати додаткові кошти (інвестиції), позитивно вплине на економічний розвиток виробничих кооперативів і підвищить конкурентоздатність їх продукції».

Адже у попередніх висновках обґрунтоване зворотне: «інститут асоційованого членства не в повній мірі узгоджується з правовою природою виробничого кооперативу, в якому за законодавством усі члени кооперативу, крім відносин членства, ще пов'язані з виробничим кооперативом і трудовими відносинами».

У цьому контексті можна говорити про певну недооцінку автором проблеми асоційованого членства для зловживань, до яких вдаються окремі підприємці, передусім у будівництві для обмеження прав інвесторів-забудовників при використанні організаційно-правової форми кооперативу та асоційованого членства для інвесторів, позбавлених реальних прав співвласників будівництва.

3. У роботі запропоновано ввести нову правову категорію, що характеризує правовий режим неподільного (резервного – для кредитних спілок) фонду, а саме право *кооперативного управління*, під яким слід розуміти право кооперативної організації на володіння та користування майном неподільного (резервного – для кредитних спілок) фонду під час здійснення господарської діяльності в межах, визначених кооперативним законодавством України та статутом кооперативної організації. Фактично це розуміння зв'язує поняття кооперативного управління із правомочностями власника, але не пояснює внутрішньо кооперативні відносини.

Це поняття є обмеженим, адже гостро контрастує із досягненнями науки господарського права та науки управління щодо поняття корпоративного управління. Адже поняття управління господарською організацією має кілька аспектів стосовно повноваження органів управління та взаємодія учасників організації щодо управління нею.

Зокрема, у монографії О.А. Беляєвич та А.В. Мягкого «Корпоративне управління за законодавством України: теоретико-прикладні проблеми» корпоративне управління розуміється як система внутрішньогосподарських відносин, що складається внаслідок реалізації компетенцій, між власниками корпоративних прав та господарським товариством (корпорацією) як суб'єктом корпоративної власності у зв'язку із прийняттям та виконанням рішень щодо господарської діяльності товариства, а також контролем за їх виконанням. (с. 46)

Тому без пояснення ролі внутрішньо кооперативних відносин для поняття кооперативного управління неможливо визначити його суть та співвідношення із суміжними категоріями.

4. На жаль, у роботі, попри ґрунтований аналіз кооперативних принципів, вони не відмежовуються від принципів кооперативного права.

Зокрема, обґрунтуванням пропозиції про доцільність введення у вітчизняне законодавство трьох додаткових кооперативних принципів: 1) навчання, підвищення кваліфікації, інформація; 2) співпраця між кооперативами; 3) турбота про громаду (с. 33, 191 тощо).

Але у законодавстві можуть бути застосовані лише принципи кооперативного права, а не принципи кооперації, які мають соціально-економічний характер – інакше у них втрачається регулятивне значення.

Принципи права слугують засадами регулювання, у тому числі дозволяють долати прогалини у правовому регулюванні, цементувати законодавчі норми у певному напрямі. Але ж невідомо, які принципи кооперації можуть ці функції виконувати. Це так само, як існують розбіжності між економічними та правовими властивостями будь-яких явищ.

Крім того, у цьому разі спостерігається певна передчасність правового регулювання. Право повинно закріплювати суспільні відносини, що мають об'єктивний характер. А наприклад, розраховувати на те, що члени кооперативу турбуватимуться про громаду, а не лише про свої колективні інтереси, на цей час не доводиться. Те саме стосується принципу співпраці між кооперативами тощо.

Тут скоріше йдеться про певну ідеальну конструкцію, як значною мірою суперечить природу людської істоти, а тому явно не на часі з погляду правового провадження.

5. Деякі пропозиції дисертанта видаються занадто владними, аби бути впровадженими у ринкове середовище.

Зокрема, це стосується пропозиції про виключення нормативного положення щодо права правління кооперативу наймати виконавчого директора для оперативного управління діяльністю кооперативу (с. 34, 263-265 тощо). Хоч автор і наполягає на тому, що це сприятиме спрощенню системи виконавчих органів кооперативу та усуватиме конкуренцію між ними, але насправді, усунення можливості винаймання виконавчого директора призведе до зменшення можливостей членів кооперативу у виборі найкращого менеджменту, поставить правові перешкоди там, де не існує ризику порушення публічних інтересів.

Сам автор пише про те, що «запорукою справедливості ухвалені кооперативної норми є забезпечення консенсусу – тобто відкритого обговорення правової норми на стадії її ухвалення, яке ґрунтується на свободі думок і слова, а також практичне втілення досягнутого консенсусу» (с. 129).

У цьому випадку принцип диспозитивності у господарських відносинах не може порушуватися лише тому, що добровільне за власним волевиявленням визначення порядку організації господарських відносин призводить до правових спорів. Правовий спір може виникати завжди, коли стикаються економічні інтереси, а певні особи порушують відповідні обов'язки. Усунення прав не призведе до зменшення конфліктів, а лише знизить привабливість відповідної спільної діяльності, де учасники позбавлені права самим визначати правила

взаємодії один із одним, встановлювати правила управління утвореною ними організацією.

Загальний висновок по дисертації

Викладені зауваження мають дискусійний характер. Вони направлені на подальше дослідження поставленої проблеми і ні в якому разі не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації В.О. Коверзнева.

Дисертація Коверзнева Вадима Олександровича за темою «Господарсько-правове забезпечення кооперації в Україні» характеризується високим теоретичним рівнем. Вона являє собою науково-дослідну працю, яка за своїм змістом, науковими результатами, актуальністю та новизною є самостійним вкладом в науку господарського права. У роботі запропоновано нове розв'язання наукової проблеми поглиблення вчення про господарсько-правовий статус кооперативів.

Оформлення дисертації та її автореферат відповідає вимогам, встановленим ВАК України. Публікації в достатній кількості вміщено у виданнях, визначених ВАК України для оприлюднення положень дисертацій.

У докторській дисертації О.В. Коверзнева розвиваються положення його кандидатської дисертації «Господарсько-правовий статус виробничих кооперативів» (спец.: 12.00.04 - господарське право; господарсько-процесуальне право / Коверзнев В. О. – Донецьк : Ін-т економіко-правових досліджень, 2012). Разом із тим не йдеться про дублювання матеріалів кандидатської дисертації, позаяк предмет тематики докторського дослідження набагато ширший, охоплює усі форми кооперативів, а не лише виробничих, подане системне бачення розвитку кооперації загалом, державного впливу на відповідні відносини та перспектив вдосконалення законодавства про кооперацію.

Дисертація В.О. Коверзнева відповідає спеціальності 12.00.04 – «господарське право; господарсько-процесуальне право». Автореферат дисертації та основні положення дисертації ідентичні за змістом.

Таким чином, все вищезазначене дає підстави вважати, що дисертація Коверзнева Вадима Олександровича як за змістом, так і за оформленням відповідає вимогам п. 10 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор цілком заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04. – господарське право; господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
завідувач кафедри господарського
права і процесу Національного університету
«Одеська юридична академія»
Міністерства освіти і науки України

 О.П. Подцерковний

Підпис доктора юридичних наук

О.П. Подцерковного засвідчую:

Проректор з наукової роботи НУ «ЮА»,
професор

«1» червня 2018 р.

